

Nacionalni parkovi Hrvatske

Šetić, Milena

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:477680>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-22**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
ODJEL ZA INTERDISCIPLINARNE, TALIJANSKE I KULTUROLOŠKE STUDIJE
PREDDIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ *KULTURE I TURIZMA*

Milena Šetić

NACIONALNI PARKOVI HRVATSKE

ZAVRŠNI RAD

Pula, 2017.

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
ODJEL ZA INTERDISCIPLINARNE, TALIJANSKE I KULTUROLOŠKE STUDIJE
PREDDIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ *KULTURE I TURIZMA*

Milena Šetić

NACIONALNI PARKOVI HRVATSKE

ZAVRŠNI RAD

JMBAG: 0303053407

Studijski smjer: Interdisciplinarni studij Kulture i turizma

Kolegij: Kulturno-povijesni spomenici

Mentor: prof. dr. sc. Slaven Bertoša

Pula, kolovoz 2017.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Milena Šetić, kandidatkinja za prvostupnicu interdisciplinarnog studija Kulture i turizma, izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno prepisan iz nekog necitiranog rada te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan da nijedan dio rada nije iskorišten za neki drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

U Puli, 1. rujna 2017.

Studentica:

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, MILENA ŠETIĆ, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava korištenja, da moj završni rad pod nazivom „Nacionalni parkovi Hrvatske“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst, trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 1. rujna 2017.

Potpis:

Sadržaj

UVOD	1
1. NACIONALNI PARKOVI I NJIHOVE KARAKTERISTIKE	2
1.1. Povijest nacionalnih parkova	4
1.2. Problemi nacionalnih parkova u RH	6
2. NACIONALNI PARKOVI HRVATSKE	9
2.1. Nacionalni park Plitvička jezera	11
2.2. Nacionalni park Brijuni	13
2.3. Nacionalni park Kornati	16
2.4. Nacionalni park Krka	17
2.5. Nacionalni park Mljet	19
2.6. Nacionalni park Risnjak	20
2.7. Nacionalni park Sjeverni Velebit	21
2.8. Nacionalni park Paklenica	23
3. NACIONALNI PARKOVI I NJIHOVA ULOGA U RAZVOJU HRVATSKOG TURIZMA 25	
3.1. Turistička ponuda nacionalnih parkova	27
3.2. Turizam i zaštita okoliša	28
ZAKLJUČAK	33
LITERATURA	34
POPIS SLIKA I TABLICA	37
SAŽETAK	38
SUMMARY	39

UVOD

Završni rad pod nazivom „Nacionalni parkovi Hrvatske“ dotiče se i razrađuje zaštićena prirodna područja Hrvatske. Čovjek od svojeg postanka na različite načine utječe na prirodu bez obzira da li se radi o civiliziranim ili primitivnim narodima. Čovjek je također neraskidivo vezan za prirodu koja ga okružuje i ovisan je o njoj. Da bi čovjek ostvario svoju težnju ka većoj udobnosti i napretku, mora mijenjati prirodu jer koristi njezine resurse, a oni su ograničeni. Prvo zadiranje u netaknutu prirodu dogodilo se još u davna vremena kada je čovjek počeo mijenjati okoliš, jer se počeo baviti stočarstvom i ratarstvom i naseljavati u stalnim nastambama te je iz toga proizašla potreba za organiziranim razvojem zaštite prirode i prirodnih resursa.

Rad polazi od *teze* kako je danas zaštita prirodnih resursa zaista neophodna za svaku zemlju, pa tako i Hrvatsku. A *radna hipoteza* glasi: „Turizam može ugroziti očuvanost nacionalnih parkova ukoliko se njima loše upravlja i ne vrši sustav adekvatne kontrole.“ U radu će se prikazati i problemi nacionalnih parkova, ali i njihova ogromna uloga u razvoju turizma. *Svrha* ovog završnog rada je obraditi svih osam nacionalnih parkova Hrvatske, prikazati njihove osnovne karakteristike i važne probleme. *Cilj* rada je odgovoriti na radnu hipotezu i prikazati čitateljima doprinos nacionalnih parkova hrvatskom gospodarstvu.

Znanstvene metode korištene u radu jesu metoda analize i sinteze, metoda deskripcije, indukcije, dedukcije te metoda komparacije.

Završni rad sastoji se od tri osnovna poglavlja. Na samom početku uvodi se čitatelje u rad. Zatim, prvo poglavlje definira pojam nacionalnog parka i njegove osnovne karakteristike. Dalje se ulazi u kratku povijest razvoja nacionalnih parkova i kod nas i u svijetu. Također, od velike je važnosti prikazati glavne probleme hrvatskih nacionalnih parkova budući da je u daljnjem tekstu isključivo o njima riječ. Drugo poglavlje rada obrađuje svaki od osam nacionalnih parkova Hrvatske zasebno, njihov položaj, osnovne karakteristike, probleme i doprinos turizmu. Treće poglavlje u radu pod nazivom Nacionalni parkovi i njihova uloga u turizmu ističe važnost razvoja nacionalnih parkova za gospodarstvo Hrvatske, ali i njihovu zaštitu te adekvatno upravljanje s ciljem razvoja turizma.

1. NACIONALNI PARKOVI I NJIHOVE KARAKTERISTIKE

Zadnjih pedesetak godina cijeli svijet zahvatila je ubrzana globalizacija širokih razmjera koja dovodi do znatnog razvoja u mnogim područjima kao što su gospodarski, ekonomski te politički rast i razvoj. Strateška prijetnja ljudske civilizacije, u smislu naglog rasta stanovništva i svih posljedica koje ono prouzrokuje, dovela je do negativnih trendova svih ekoloških pokazatelja. Na taj način ubrzavaju se trendovi gubitka šuma, odumiranje životinjskih vrsta, javljaju se klimatske promjene i elementarne nepogode, ponestaje pitke vode, a erozija tla čini sve veće štete. Onečišćenje atmosfere i oceana na globalnoj razini poprima sve veće i zabrinjavajuće dimenzije te pad proizvodnje hrane i porast proizvodnje modificirane hrane izaziva glad i sve veće bolesti i probleme. Sve to predstavlja neravnotežu između ljudskog razvoja i prirodnog okoliša. Međutim, još veći problem nastao je između ljudi i prirode, a to je način na koji se sve to doživljava. To se svakako odnosi na odnos pojedinca i prirode te njegovo preuzimanje odgovornosti za uništavanje globalnog okoliša.

Prema tome „zaštita prirode djelatnost je koja se bavi očuvanjem postojećih prirodnih vrijednosti nekog područja, njegovih geoloških obilježja, živoga svijeta i krajobraznih obilježja, koja su u svojem izvornom obliku sama po sebi vrijednost, nastala tijekom geološke prošlosti. Ljudskim su djelovanjem mnoge sastavnice raznolikosti i bogatstva izvorne prirode tijekom vremena izmijenjene ili su nestale, pa se spoznalo da neracionalnim korištenjem prirodnih dobara mogu nastati nepovratne promjene, a time i za čovjeka nepopravljive štete.“¹

Prema IUCN-u definicija zaštićenog područja je “jasno definirano geografsko područje s utvrđenom namjenom koje je zaštićeno i upravljano, zakonski ili drugi učinkovitim sredstvima, s ciljem dugotrajnog očuvanja prirode, i pripadajućih usluga ekosustava te kulturnih vrijednosti.“² Najpoznatija kategorija zaštite je nacionalni park. Od druge polovice 19. stoljeća, odnosno od kada je prvi puta upotrijebljen naziv nacionalni park razvijala se i mijenjala njegova definicija, no ona

¹Leksikografski zavod Miroslav Krleža, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=66939>, preuzeto: 2. kolovoza 2017.

² Stolton S., Dudley N. (2012), *Definicija zaštićenih područja, kategorije upravljanja i vrste uprave prema IUCN-u*, Revidirana verzija objavljena u listopadu 2012., WWF (World Wide Fund for Nature), str. 4.

je uvijek bila pokazatelj višeg stupnja svijesti o potrebi zaštite pojedinih prirodnih cjelina, dakle „nacionalni park prostorno je područje osobite prirodne, estetske, turističke i rekreativne vrijednosti, a obuhvaća jedan ili više sačuvanih ili neznatno izmijenjenih ekosistema.“³ „Prema zakonu o zaštiti prirode nacionalni park je prostrano, pretežno neizmijenjeno područje iznimnih i višestrukih prirodnih vrijednosti, a obuhvaća jedan ili više sačuvanih ili neznatno izmijenjenih ekosustava.“⁴

Nacionalni park je zaštićeni prostor s prvenstvenom namjenom očuvanja njegovih osobitosti. To su rezervati prirodne važnosti ili razvijena područja koja pojedine države proglašavaju posebno zaštićenim područjem unutar svojeg teritorija. Usprkos činjenici da razne države različito definiraju pojam nacionalnog parka i njegovu zaštitu propisuju samostalno, postoji univerzalna nit vodilja: očuvanje prirodne baštine za buduće naraštaje, ali i kao stvar nacionalnog ponosa.

Nacionalni park prirodno je područje u izrazito maloj mjeri izmijenjeno od strane ljudi, izraženih prirodnih kvaliteta. To su najčešće jedina zaštićena područja koja imaju vlastitu upravu čija je osnovna briga zaštita prirode.

Na temelju članka 4. iz Zakona o zaštiti prirode „Nacionalni park je prostrano, pretežno neizmijenjeno područje iznimnih i višestrukih prirodnih vrijednosti, a obuhvaća jedan ili više sačuvanih ili neznatno izmijenjenih eko-sistema. Nacionalni park ima znanstvenu, kulturnu, odgojno-obrazovnu i rekreativnu namjenu. U nacionalnom su parku dopuštene djelatnosti kojima se ne ugrožava izvornost prirode. U nacionalnom parku je zabranjena gospodarska uporaba prirodnih dobara. Turističko-rekreacijske djelatnosti moraju biti u ulozi posjećivanja i razgledavanja koje je dozvoljeno svima pod istim uvjetima.“⁵

Temeljem definicije zaštićenih područja Međunarodne unije za zaštitu prirode nacionalni parkovi moraju obuhvaćati prirodna područja kopna ili mora kao zaštitu ekološkog integriteta ekosustava,

³ Vidaković, P. (1997), *Nacionalni parkovi u svijetu*, Fond za stipendiranje mladih za zaštitu prirode i turizam, Zagreb, str. 40.

⁴ Zavod za razvoj, prostorno planiranje i zaštitu čovjekova okoliša u Rijeci, (1997), *Zaštita prirodne baštine županije primorsko-goranske*, Rijeka, str. 12.

⁵ Narodne novine, http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1994_04_30_521.html, preuzeto: 8. kolovoza 2017.

onemogućavanje iskorištavanja ili posjedovanja tih ekosustava i stvaranje duhovne, znanstvene edukacije i rekreacije. S obzirom na gustoću naseljenosti europskog kontinenta i dugu povijest ljudskog djelovanja, nacionalni parkovi mogu uključivati i područja koja su u prošlosti bila iskorištena ograničeno vrijeme pod uvjetom da se ti dijelovi mogu ponovno obnoviti.

1.1. Povijest nacionalnih parkova

O negativnom utjecaju čovjeka na prirodu priča se još od prve polovice 19. stoljeća. To rezultira donošenjem prvih zakona o zaštiti prirode, ali i osnivanjem udruga koje su se bavile tim problemima. God. 1865. osnovano je Društvo za zaštitu objekata prirodnih znamenitosti u Engleskoj. U Njemačkoj se 1868. donosi odluka o zaštiti šuma, a 1872. proglašen je prvi nacionalni park Yellowstone u Americi. „Prvi europski nacionalni parkovi proglašeni su 24. svibnja 1909. godine u sjevernoj Švedskoj, 1914. u Švicarskoj te 1918. u Španjolskoj i 1922. u Italiji. Do 1930. godine Europa je imala ukupno 21 zaštićeno područje.“⁶

God. 1933. Međunarodna je konferencija za zaštitu faune i flore predložila četiri kategorije standardizacije kategorija zaštite zaštićenih područja. To su bili: "nacionalni park", "strogi rezervat prirode", "rezervat flore i faune" i "rezervat sa zabranom lova i sabiranja". Kategorije zaštićenih područja više su puta mijenjane i prilagođavane.

Najstariji, a vjerojatno i najpoznatiji nacionalni park je Yellowstone osnovan 1872. u državi Wyoming u Sjedinjenim Američkim Državama, iako je još Abraham Lincoln 1864. odobrio dokument kojim je 3.079 četvornih kilometara zemlje u Yosemite Valleyu u Kaliforniji proglasio područjem posebno zaštićenim od države koje treba poslužiti za javnu rekreaciju. Tako je postavljen temelj ideji zaštite prirodnih i kulturnih bogatstava na odabranim područjima, danas zvanih nacionalni parkovi, a godine 1890. i područje Yosemite Valley dobiva službeni status nacionalnog parka.⁷ Iste godine osnovan je i Nacionalni park sequoia, također u Kaliforniji, površine 1.629 četvornih

⁶ Vukalović, J. (2016), *Izazovi razvoja ekoturizma*, Diplomski rad, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, str. 5.

⁷ Popović, M. (2002), *Prikazi nacionalnih parkova na webu*, Diplomski rad, Geodetski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 17.

kilometara. U prošlom stoljeću na sjevernoameričkom kontinentu osnovani su još nacionalni park Banff 1885. u Kanadi i Mount Rainier u SAD-u 1899.

Prirodni okoliš diljem svijeta čovjek je svojim načinom života i djelatnostima stalno mijenjao, a to je posebno izraženo u Europi. Poljoprivrednici su stoljećima mijenjali izgled Europe. Prvobitne šume koje su s prestankom ledenog doba, prije otprilike 10.000 godina, obrastale Europu, danas praktički ne postoje, a malo je preostalo i od ostalog prirodnog pokrova. Uništenje šuma i prirodnog pokrova vodilo je u postupno uništenje živog svijeta u divljini. Također, velike promjene dogodile su se tijekom industrijske revolucije koja je u 18. stoljeću započela u Velikoj Britaniji. Nastankom velikih gradova stanovništvo u njima naglo raste, a to dovodi do zagađenja okoliša.

Urbanizacija i industrijalizacija vodile su i vode u zagađenja zastrašujućih razmjera. Industrijski otpad truje rijeke i jezera, a dim iz visokih tvorničkih dimnjaka prouzrokuje kisele kiše koje, dakako, ne birajući, padaju na područja daleko od zagađivača.⁸ Većina europskih nacionalnih parkova razlikuje se od onih na drugim kontinentima jer na zaštićenom području dozvoljava djelovanje ljudi. Na primjer u nacionalnim parkovima u Engleskoj neka zemljišta smiju se obrađivati, a najvećim su dijelom još uvijek u privatnom vlasništvu, s time da se poljoprivrednike potiče da zemlju obrađuju na tradicionalan način. Također, iskorištavaju se kamenolomi na nekim lokacijama. Za razliku od Engleske, u Hrvatskoj je zakonom zabranjena uporaba nacionalnih parkova u gospodarske svrhe te nije dopušteno iskorištavanje prirodnih resursa na njihovom području.

„Zaštita okoliša postaje globalna strategija ne samo praktične zaštite i unaprijeđena okoliša već i gospodarske politike najrazvijenijih država i gospodarske politike država u razvoju.“⁹ Ekonomija slobodnog tržišta zanemaruje vrijednosti ekoloških dobara kao što su čist zrak, zdrave šume, pitka voda i drugo. Ne postoje dodirne točke između makroekonomije i okoliša te je upravo to razlog zbog kojeg je potrebno ukazati na razvojne i ekološke probleme. Vrlo je bitno da se promijeni ukupna čovjekova svijest prema vlastitoj prirodnoj sredini i ekološkim sustavima.

⁸ Škole.hr, http://www.skole.hr/dobro-je-znati/osnovnoskolci?news_id=3923#mod_news/, preuzeto: 2. kolovoza 2017.

⁹ Črnjar, M., Črnjar, K. (2009), *Menadžment održivog razvoja*, Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Opatija, str. 91.

U Engleskoj su u 11. stoljeću normanski kraljevi zaštili New Forest u Hampshireu da bi sačuvali živi svijet i kreirali vlastito, privatno lovište. Ovo područje ima još uvijek poseban status zasnovan na zakonima iz toga doba. Tek koncem 19. stoljeća započelo je provođenje zaštite prirode u drugim dijelovima Europe pa 1895. Nacionalni odbor u Velikoj Britaniji počinje prikupljati zemljišta radi zaštite. Prvi nacionalni parkovi osnovani su 1909. u sjevernoj Švedskoj, a obuhvatili su zabačeno područje rijetko naseljeno nomadskim Laponcima.¹⁰

Zatim je 1914. u Švicarskoj osnovan prvi švicarski nacionalni park, te Montana de Covadonga i Ordesa y Monte Perdido 1918. u Španjolskoj, a Gran Paradiso u Italiji osnovan je 1922.

Do 1930. Europa je imala ukupno 21 zaštićeno područje ukupne površine 5.762 km². Do 1997. WCMC (Svjetski centar za nadzor zaštite prirode) zabilježio je da Europa na istom području ima više od 2.500 zaštićenih područja ukupne površine 1.103.863 km². Istovremeno je u bivšem Sovjetskom Savezu bilo 590 zaštićenih područja širom njegova europskog i azijskog dijela.¹¹

1.2. Problemi nacionalnih parkova u RH

Zaštićena prirodna dobra imaju udio od 7,5 % u cjelokupnoj površini Hrvatske. Najveći dio površine koja spada u zaštićena područja odnosi se na parkove prirode i to oko tri četvrtine, te nacionalne parkove oko jedne šestine. Krško područje Hrvatske ubraja se u najbogatija endemska središta Europe, a radi se i na što većem uključivanju specijalnih područja u režim zaštite za endeme kako bi se jamčila učinkovita zaštita. U Republici Hrvatskoj Zakon o zaštiti prirode određuje devet kategorija prostorne zaštite, od kojih je prema režimu zaštite najstroža strogi rezervat, a najblaže su kategorije značajni krajobraz i park-šuma. Kad su u pitanju zaštićena područja prirode i ispunjavanje ciljeva radi kojih su proglašena, kao presudan i najvažniji segment nameće se njihovo kvalitetno upravljanje. Međunarodne organizacije za zaštitu prirode već desetljećima za ključno mjerilo učinkovitosti zaštite u takvim područjima uzimaju koncept i kvalitetu njihova institucionalnog upravljanja. „U Hrvatskoj nažalost i dalje postoji veliki raskorak između stvarnih troškova upravljanja pojedinih područja i njihovih ukupno ostvarenih prihoda, što

¹⁰ Škole.hr, http://www.skole.hr/dobro-je-znati/osnovnoskolci?news_id=3923#mod_news/, preuzeto: 2. kolovoza 2017.

¹¹ Ibid.

podrazumijeva one prihode iz proračuna i one iz vlastite djelatnosti. Kod nekih zaštićenih područja (npr. NP Kornati) taj je raskorak tako velik da od samog osnivanja parka dovodi u pitanje mogućnosti ostvarivanja ciljeva radi kojih je park osnovan.“¹²

Problemi kao što je nepostojanje prostornih planova zaštićenih područja, planova upravljanja njima te slaba ekološka osviještenost predstavnika lokalne samouprave prouzrokuju konflikte s lokalnim stanovništvom i opasnosti od onečišćenja. U tablici 1. prikazat će se glavni problemi hrvatskih nacionalnih parkova.

Tablica 1. Glavni problemi nacionalnih parkova Republike Hrvatske

Nacionalni park	Glavni problemi
Plitvička jezera	Odvod komunalnih otpadnih voda i sanacija kanalizacije, direktni i indirektni utjecaji rata, krivolov, zapuštanje tradicionalnih djelatnosti, neadekvatno locirani deponiji otpada, magistralna cesta Zagreb-Split koja prolazi kroz sam Park.
Paklenica	Krivolov, opasnost od požara.
Risnjak	Odvod komunalnih otpadnih voda i sanacija kanalizacije, ilegalna sječa šuma, neriješeni problemi s lokalnim šumarijama.
Mljet	Odvod komunalnih otpadnih voda i sanacija kanalizacije, nelegalna gradnja, opasnost od požara, nedefinirana granica javnog pomorskog dobra, naplavljeni otpad koji donosi more.
Kornati	Krivolov, nelegalna gradnja, divlje sidrenje nautičara, naplavljeni otpad koji donosi more.
Brijuni	Odvod komunalnih otpadnih voda, dotrajnost postojećih objekata i komunalne infrastrukture, dilema da li i dalje inzistirati na zaštiti (Nacionalni park) ili ih definirati kao elitnu turističku destinaciju.
Krka	Odvod komunalnih otpadnih voda i sanacija kanalizacije, krivolov, neadekvatno locirani deponiji otpada, opasnost od požara, hidroelektrane.
Sjeverni Velebit	Krivolov, ilegalna sječa šuma, neriješeni problemi s lokalnim šumarijama, nelegalna gradnja, loše (makadamske) prilazne ceste.

Izvor: Bearković, M. (2006)

Iz tablice 1. može se vidjeti kako je osnovni problem svih hrvatskih nacionalnih parkova neriješen problem otpadnih voda i sanacije kanalizacije, također i utjecaji rata na biljni i životinjski svijet te

¹² Bulat, Ž. (2012), Institucionalni okvir zaštite prirode u republici Hrvatskoj, Pravni vjesnik, god. 28, br. 2., str. 119., 94.-128. <https://hrcak.srce.hr/file/179033>, preuzeto: 8. kolovoza 2017.

ostali problemi.

Danas bi očuvanje netaknute prirode i pitke vode trebala biti osnovna smjernica u razvoju takvih područja. Pretpostavlja se da će u bliskoj budućnosti upravo to biti osnova za razvoj turizma i ekonomski napredak jedne destinacije. Potrebno je izbaciti uvriježeno mišljenje pojedinca kako je priroda tu da je koristimo i kako će biti zauvijek na raspolaganju. Već danas se mogu uočiti brojni problemi i izumiranje biljnih i životinjskih vrsta koji su rezultat ljudskog djelovanja i to ne samo u zaštićenim dijelovima zemlje.

2. NACIONALNI PARKOVI HRVATSKE

Hrvatska je sredozemna, odnosno srednjoeuropska zemlja izrazite obalne razvedenosti, s umjerenom kontinentalnom klimom. S obzirom na povoljan geografski položaj, smještena u srcu Europe, Hrvatska obiluje brojnim kulturnim i prirodnim bogatstvima te bogatim biljnim i životinjskim raznolikostima. „Po očuvanoj prirodi Hrvatska je među najbogatijim zemljama Europe. S pravom i ponosom možemo reći - Hrvatska je nacionalni park Europe. Trećina našeg teritorija je dio najveće svjetske mreže zaštićenih područja, ekološke mreže Natura 2000. Pod nazivom Parkovi Hrvatske okupljamo osam nacionalnih parkova i jedanaest parkova prirode. Svaki je jedinstven i sve ih se isplati obići, u što se uvjeri 2,7 milijuna posjetitelja koliko ih parkovi godišnje privuku.¹³

„Referentna baza i jedini službeni izvor podataka o zaštićenim područjima u Republici Hrvatskoj je **Upisnik zaštićenih područja** Uprave za zaštitu prirode Ministarstva zaštite okoliša i prirode. Podaci iz Upisnika zaštićenih područja su javni. Prema Upisniku zaštićenih područja Ministarstva zaštite okoliša i prirode u Republici Hrvatskoj ukupno je zaštićeno 409 područja u različitim kategorijama. Zaštićena područja danas obuhvaćaju 8,56% ukupne površine Republike Hrvatske, odnosno 12,24% kopnenog teritorija i 1,94% teritorijalnog mora. Najveći dio zaštićene površine su parkovi prirode (4,56% ukupnog državnog teritorija).“¹⁴

¹³ Vodič kroz nacionalne parkove i parkove prirode Republike Hrvatske, <https://www.parkovihrvatske.hr/documents/20181/311591/Bro%C5%A1ura+Parkovi+Hrvatske/2473adc8-579a-478c-a29e-5a47ccc82792>, preuzeto: 11. kolovoza 2017.

¹⁴ Državni zavod za zaštitu prirode, <http://www.dzrp.hr/zasticena-podrucja/zasticena-podrucja-u-hrvatskoj/zasticena-podrucja-u-hrvatskoj-nacionalne-kategorije-1137.html>, pristupano: 14. kolovoza 2017.

Tablica 2. Kategorije hrvatskih zaštićenih područja

KATEGORIJA	broj zaštićenih područja	površina (km ²)
Strogi rezervat	2	24,25
Nacionalni park	8	966,65
Posebni rezervat	77	398,30
Park prirode	11	4020,90
Regionalni park	2	1020,12
Spomenik prirode	81	1,18
Značajni krajobraz	83	1077,77
Park-šuma	26	30,23
Spomenik parkove arhitekture	119	7,78
Ukupno zaštićenih područja u RH	409	7547,18

Izvor: Državni zavod za zaštitu prirode, <http://www.dzsp.hr/zasticena-podrucja/zasticena-podrucja-u-hrvatskoj/zasticena-podrucja-u-hrvatskoj-nacionalne-kategorije-1137.html>, pristupano: 14. kolovoza 2017.

U tablici 2 mogu se vidjeti kategorije zaštićenih područja u RH. Promatrajući zaštićena područja u Hrvatskoj, može se vidjeti kako se ona dijele na više razina, odnosno kategorija zaštite. „Prvi i najprepoznatljiviji su nacionalni parkovi kojih je osam i to NP Krka, NP Paklenica, NP Risnjak, NP Plitvička jezera, NP Mljet, NP Brijuni, NP Kornati i NP Sjeverni Velebit. Stupanj niže u hijerarhiji zaštite uživaju parkovi prirode, kojih je jedanaest, a uključuju PP Kopački rit, PP Velebit, PP Medvednica, PP Biokovo, PP Telašćica, PP Lonjsko polje, PP Papuk, PP Žumberačko-samoborsko gorje, PP Učka, PP Vransko jezero i PP Lastovsko otočje kao najmlađi park prirode proglašen 2006.“¹⁵ Ostala zaštićena područja čine dva stroga rezervata, SR Hajdučki i Rožanski kukovi, SR Bijeke i Samarske stijene; posebni rezervati kojih je 77; 2 regionalna parka; 81 spomenik prirode; 83 značajnih krajobraza; 26 park-šuma i 119 spomenika parkove arhitekture.

Što se tiče samih nacionalnih parkova, oni su za mnoga područja, pa i zemlje, postali dio njihova

¹⁵ Bulat, Ž. (2012), nav. dj., str. 97.

identiteta i „znak prepoznavanja“ te se zato u načinu njihove zaštite, korištenja i prezentacije, odnosno u cjelokupnom odnosu prema nacionalnim parkovima, očituje i kultura jednog naroda. U daljnjem će tekstu biti pobliže opisani i specificirani svaki od osam prethodno navedenih nacionalnih parkova Hrvatske.

2.1. Nacionalni park Plitvička jezera

Nacionalni park Plitvička jezera najstariji je i najpoznatiji te turistički najposjećeniji hrvatski nacionalni park. Bistra jezera stvaraju veličanstvene slapove (slika 1) zbog kojih Plitvička jezera privlače mnogobrojne domaće i strane turiste. Kao posljedica tog procesa nastao je niz od šesnaest stepenasto poredanih većih jezera i nekoliko manjih, koja su najslikovitiji dio ovoga parka. Također, prostrani šumski kompleksi, iznimne prirodne ljepote jezera i slapova, bogatstvo flore i faune, planinski zrak, kontrasti jesenjih boja, šumske staze i drveni mostići i još mnogo toga predstavlja Nacionalni park koji se nalazi se na području dviju županija, 91% parka je u Ličko-senjskoj županiji, a 9% u Karlovačkoj županiji. Na Plitvičkim jezerima nalazi se i izvor rijeke Korane, koja se napaja vodom iz jezera

Slika 1. Slapovi na plitvičkim jezerima

Izvor: Pansion Etno House, <http://plitviceetnohouse.com/>, preuzeto: 14. kolovoza 2017.

Nacionalni park Plitvička jezera predstavlja osobitu u i kršku pojavu. Kompleks Plitvičkih jezera

proglašen je nacionalnim parkom 8. travnja 1949. Nalazi se u šumovitom planinskom kraju u kojem postoji 16 jezera različite veličine, ispunjena kristalnom modro-zelenom vodom. Jezera dobivaju vodu iz brojnih rječica i potoka, a međusobno su spojena kaskadama i slapovima. Sedrene barijere, koje su nastale u razdoblju od desetak tisuća godina, jedna su od temeljnih osobitosti Parka. Poseban zemljopisni položaj i specifične klimatske značajke pridonijeli su nastanku mnogih prirodnih fenomena i bogatoj biološkoj raznolikosti.

„Foto servis Profimedia napravio je mali pregled najljepših prirodnih ljepota svijeta. Nazvali su ih ‘prirodnim čudima’ što je sasvim primjeren termin kad pogledate fotografije. Među njima se našlo i nekoliko fotografija **Plitvičkih jezera**, najvećeg nacionalnog parka u Hrvatskoj, koji je i UNESCO proglasio svjetskom prirodnom baštinom, 1979., među prvima u svijetu.“¹⁶

U parku je registrirano čak 1.267 različitih biljnih vrsta od čega čak 50 vrsta orhideja, 321 vrsta leptira, 157 vrsta ptica i 20 vrsta šišmiša. U bogatoj fauni posebno mjesto zauzimaju najveće europske zvijeri: smeđi medvjed, vuk i ris. Zbog jedinstvenosti, prirodne ljepote i vrijednosti nacionalnog parka UNESCO je Plitvička jezera 1979. uvrstio na Listu svjetske prirodne baštine.¹⁷

Što se tiče turizma, „prvi ozbiljni počeci turizma na Plitvičkim jezerima potječu 1861. godine. Godine 2011. bilo je više od milijun posjetitelja po prvi put u povijesti Nacionalnog parka Plitvička jezera. Ove godine, opet rekord, ali rekord u dnevnom broju posjetitelja ovog bisera Lijepe naše. Treba se prisjetiti i povijesti kada je 1894. Plitvice u cijeloj godini posjetilo samo tisuću posjetitelja, a ove godine samo u jednom danu preko 12 tisuća posjetitelja.“¹⁸ Ipak, u posljednje vrijeme puno se govori o prevelikom broju turista koji dolaze na popularne „Plitvice“, jer se strahuje od zagađenja te se rade studije o održivom razvoju turizma na toj destinaciji kako bi se uveli i poštivali najviši standardi očuvanja prirode.

¹⁶ Tportal, <https://www.tportal.hr/lifestyle/clanak/i-plitvice-medu-prirodnim-cudima-svijeta-20140717>, preuzeto: 14. kolovoza 2017.

¹⁷ Parkovi Hrvatske, <https://www.parkovihrvatske.hr/documents/20181/311591/Bro%C5%A1ura+Parkovi+Hrvatske/2473adc8-579a-478c-a29e-5a47ccc82792>, preuzeto: 11. kolovoza 2017.

¹⁸ EZadar, <http://www.ezadar.rtl.hr/biznis/2282279/rekord-na-plitvicama-vise-od-12-tisuca-posjetitelja-u-samo-jed-nom-danu/>, preuzeto: 14. kolovoza 2017.

2.2. Nacionalni park Brijuni

Od druge polovice 19. stoljeća, odnosno od kada je prvi puta upotrijebljen naziv nacionalni park, razvijala se i mijenjala njegova definicija, no ona je uvijek bila pokazatelj višeg stupnja svijesti o potrebi zaštite pojedinih prirodnih cjelina, dakle „Nacionalni park prostorno je područje osobite prirodne, estetske, turističke i rekreativne vrijednosti, a obuhvaća jedan ili više sačuvanih ili neznatno izmijenjenih ekosistema.“¹⁹ „Prema zakonu o zaštiti prirode nacionalni park je prostrano, pretežno neizmijenjeno područje iznimnih i višestrukih prirodnih vrijednosti, a obuhvaća jedan ili više sačuvanih ili neznatno izmjerenih ekosustava.“²⁰

Najvrjedniji i najljepši dio prirodne baštine Istre je njezin jedini nacionalni park, Brijuni. Brijuni predstavljaju najrazvedeniju i najzanimljiviju otočnu skupinu u Istri. „Otočje se ističe vrijednom kulturnom baštinom iz rimskog bizantskog razdoblja, a zbog iznimne su ljepote Brijuni preko stotinu godina omiljeno ljetovalište svjetskih državnika i aristokracije.“²¹ Nalaze se koji kilometar zapadno od istarske obale, nasuprot mjesta Fažana, te se sastoje od 14 otoka i otočića s površinom 7,3 km² a ukupna površina Nacionalnog parka iznosi 36,3 km kvadratna, radi se o površini otoka i akvatorija jer na brijunski akvatorij otpada 80% ukupne površine Nacionalnog parka. Dva najveća otoka jesu Veliki Brijun i Mali Brijun, a sve ostalo čine otočići i more.

Kako svi hrvatski otoci predstavljaju geološki i geomorfološki nastavak glavnog kopna, tako se upravo i obilježja Brijuna vezuju na susjedno istarsko kopno. Dijeli ih plitki Fažanski kanal, upravo iz razloga što njegova dubina seže do 12 metara. Znajući da je prije nekoliko tisuća godina morska razina sa sigurnošću bila za toliko niža, pretpostavlja se da su Brijuni činili dio istarskog poluotoka. Glavna prirodna svojstva Istre, odatle i naziv Crvena Istra, pa tako i Brijuna, čine horizontalni ili tek malo nagnuti slojevi krednih vapnenca, te razmjerno debeli sloj smeđe- crvenog tla. Obala otoka znatno je razvedenija od one na kopnu pa tako Veliki Brijun s površinom od 5,6 km² ima 26,6 km dugu obalu, a Mali Brijun, s površinom od 1 km² ima 8,2 km dugu obalu.

Brijuni imaju iznimno povoljne pedološke prilike koje su zajedno sa cjelogodišnjom obilnom

¹⁹ Vidaković, nav. dj., str. 40.

²⁰ Zavod za razvoj, prostorno planiranje i zaštitu čovjekova okoliša u Rijeci, nav. dj., str. 12.

²¹ Klarić, Z. (2009), *Čudesna prirodna baština Hrvatske*, Tiskara MEIĆ, Zagreb, str. 9.

zračnom vlagom zaslužne za bujno zelenilo na otocima. Makija pokriva najveće površine, a zna dosegnuti visinu do čak 8 metara. Pod makijom se nalaze gotovo stopostotno sve manji otoci, dok se na Velikom Brijunu nalaze i travnjaci, parkovi, šume hrast crnike, šume crnike i lovora te kulture četinjača.

Veliki Brijun je poseban otok duž naše obale i to upravo iz razloga što se sastoji od predivnih pejzažnih parkova i travnjaka. To je zapravo ono što najčešće zapazi i zapamti svaki njegov posjetitelj. Za karakterističan oblik krošnji zaslužni su upravo brojna jelenska divljač i mufloni koji su brsteći lišće i mlade izbojke oblikovali prirodu oko sebe. Spomenuta divljač naravno tamo nije autohtona, već je oko 1900. unesena na Brijune, no s vremenom postala je dio brijunskog identiteta i krajolika. Nešto kasnije, 1978., na sjevernom rubu Velikog Brijuna zasnovana je i još jedna faunistička zanimljivost, a to je Safari park. Njegovi žitelji jesu egzotični biljojedi, odnosno slonovi, antilope, gazele, kozoroci, zebre, ljame i drugo. Također slatkovodna bara Soline lokalitet je ptica močvarica.

Kako su fauna, a i vegetacija Velikog Brijuna u velikoj količini izmijenjeni, s obzirom na kriterije u kategoriji zaštite Nacionalnog parka neophodno je bilo uvrstiti i okolno more u njegove granice. To je jedan od razloga što je upravo taj dio istarskog akvatorija njegov najočuvaniji dio.

Brijuni imaju bogatu povijest: prvi, zasada nama poznati tragovi ljudskog djelovanja na njima sežu u treće tisućljeće prije Krista, kada su tamo živjeli nama nažalost etnički nepoznati stanovnici koji su se bavili ratarstvom, stočarstvom, lovom i ribolovom, a oružje i oruđe izrađivali su od kamena, kostiju i pruća. Za velike egejske seobe naroda u prvom tisućljeću prije Krista na Brijune dolazi ilirsko pleme Histri, po kojima je kasnije Istra i dobila ime. Nakon njih su došli Kelti i Rimljani i u VI. stoljeću Hrvati. Na Brijunima postoje mnogi kulturno-povijesni ostaci od kojih su najpoznatiji i najsačuvaniji: rimski ladanjski dvorac iz I.-II. st. s termama, Venerinim hramom, zatim Bizantski kastrum, te bazilika Sv. Marije iz V.-VI. stoljeća, crkva Sv. Germana iz XV. stoljeća.

”Nacionalni park Brijuni oaza je savršenog sklada biljnog i životinjskog svijeta. Na Brijunima je upisano gotovo 700 vrsta raslinja, oko 250 vrsta ptica, dok blaga mediteranska klima čini ovo

mjesto ugodnim i ljekovitim. Zahvaljujući geografskom položaju, geološkoj podlozi i geomorfologiji, raznolikosti staništa i otočnoj izoliranosti, brijunskom je otočju svojstvena velika biološka raznolikost kako u dalekoj prošlosti tako i danas. Zahvaljujući svojoj razvedenoj obali, povijesti, raznovrsnoj flori i fauni, zbog čega Brijune znaju zvati "raj na Zemlji", Brijuni su 27. listopada 1983. proglašeni nacionalni parkom i može se reći da su omiljena turistička destinacija. Kako prirodna baština tako i kulturno-povijesna baština Nacionalnog parka ide ukorak s njom. Gotovo svi spomenički lokaliteti nalaze se na Velikom Brijunu. Na otoku Velikom Brijunu nalazi se jedno od najstarijih stabala masline (slika 2) na Sredozemlju, zasađeno još u IV. stoljeću, koje i danas daje plod, a kao svjedok davne prošlosti privlači mnoge posjetitelje.²²

Slika 2. Maslina na Brijunima

Izvor: Ministarstvo turizma, <http://www.mint.hr/>, Preuzeto: 14.08.2017.

„Stara maslina jedno je od najstarijih stabala maslina na Mediteranu; to potvrđuje istraživanje provedeno na uzorku drva stare masline, a istraživanje je izvršeno na Institutu Ruđer Bošković u Zagrebu, 60-ih godina prošloga stoljeća. Metodom karbonske analize (upotrebom radioaktivnog izotopa ugljika C14 na uzorku komada drva iz korjenova vrata debla masline) ustanovljena je

²² Croatia top, <http://mail.croatia-top.hr/vijesti/prirodne-ljepote/brijuni>, Preuzeto: 14.08.2017.

starost od oko 1600 godina.“²³

2.3.Nacionalni park Kornati

Nacionalni park Kornati proglašen je nacionalnim parkom 1980. i tada je stavljen pod zaštitu. Obiluje prirodnim i kulturnim posebnostima. Okomite litice "krune" kornatskih otoka okrenute su prema otvorenom moru. One predstavljaju najpopularniji fenomen ovoga parka i staništa su rijetkih biljnih i životinjskih vrsta.

Kornatsko otočje karakterizira zanimljiva geomorfologija, velika razvedenost obala te raznolike životne zajednice. Obuhvaća skupinu od ukupno 89 otoka, otočića i hridi. Krš tipičan za cijelu jadransku obalu, koji je i ovdje prisutan, sastoji se od surovog kopna s jedne strane i iznimno raznovrsnog podmorja s druge strane. „Otoci su uglavnom pokriveni vegetacijom kamenjarskih pašnjaka, međusobno odijeljenih suhozidima, a čine ih travnjačke zajednice karakteristične za suha područja. Više od tri četvrtine površine parka pripada moru, čije je podmorje zbog raznovrsnog i bogatog podmorskog svijeta najvažnije obilježje ovog zaštićenog područja. Povijest naseljavanja Kornatskog otočja seže daleko u prošlost pa od neolita do danas možemo pratiti civilizacijski razvitak na ovim prostorima.“²⁴

Prvi pisani prijedlog za proglašenje Nacionalnog parka Kornati izdan je 1965. u Geografskom glasniku. „Kornatska otočna skupina u modernom turizmu predstavljati će neocjenjivu nacionalnu vrijednost samo pod uvjetom da ostane onakva kakva je bila prije nekoliko godina: lijepa, netaknuta i nenarušena slika prošlosti, spomenik ljudskog rada i svjedok teške borbe za život. U kolikoj mjeri je to ostvarivo, to je pitanje na koje može pružiti odgovor samo zajednica, ne isključujući mogućnost stvaranja nacionalnog parka.“²⁵ Svijet kornatskoga podmorja otkriva razne zadivljujuće priče. Potrebno je spomenuti da je kopneni dio Parka u privatnom vlasništvu.

²³ Nacionalni park Brijuni, http://www.np-brijuni.hr/prirodna_bastina/flora/stara_maslina, preuzeto: 14. kolovoza 2017.

²⁴ Zaštita prirode, <http://www.zastita-prirode.hr/Zasticena-priroda/Zasticena-podrucja/Nacionalni-parkovi/Nacionalni-park-Kornati>, preuzeto: 16. kolovoza 2017.

²⁵ Nacionalni park Kornati, <http://www.np-kornati.hr/hr/o-parku/povijest-np-kornati>, preuzeto: 16. kolovoza 2017.

Što se tiče turizma, on je na Kornatskom otočju izrazito razvijen. Smještaj, ponuda, aktivan odmor, sve, s napomenom da je izrađena strategija razvoja održivog turizma i Savjet za održivi turizam te se izrazito vodi računa o zaštiti Nacionalnog parka.

Slika 3. Kameni križevi na Kornatima

Izvor: <http://sibensko-kninska-zupanija.hr/>, (16. kolovoza 2017.)

Dana 30. kolovoza 2007. na Kornatima se dogodila nezapamćena tragedija kada je skupina vatrogasaca postala žrtvom požara na otoku Velikom Kornatu. Od ukupno trinaest vatrogasaca u skupini zahvaćenoj požarom, dvanaest ih je poginulo na licu mjesta ili preminulo u bolnicama, a samo jedan je preživio. Događaj je jedna od najvećih mirnodopskih nesreća koja je pogodila Hrvatsku. U spomen njima (slika 3) sazidano je dvanaest križeva u suhozidu, na mjestima gdje su unesrećeni izgubili živote.

2.4. Nacionalni park Krka

Između gradova Knina i Skradina, duboko usječeno u kršu, nalazi se korito rijeke Krke. Sastoji se od sedam sedrenih slapova: Bilušića buk, Brijan, Manojlovački slap, Rošnjak, Miljacka slap, Roški slap i Skradinski buk koji je ujedno i najviše slapište na Sredozemlju (46 m). Odlikuje se bogatim biljnim (oko 860 različitih biljnih vrsta) i životinjskim svijetom (oko 220 vrsta ptica). Neke vrste ovdje borave samo za vrijeme proljetnih i jesenskih seoba, zbog čega je ovo zaštićeno područje uvršteno u ornitološki važna područja Europe. Obuhvaća područje uz rijeku Krku po kojoj je i dobio ime, a koja izvire u podnožju planine Dinare kod Knina, teče kroz kanjon dug 75

km, protječe kroz Prokljansko jezero te utječe u Šibenski zaljev. Prostire na 109 kvadratnih kilometara, od kojih 25,6 kvadratnih kilometara čini vodena površina. Rijeka Krka danas ima 7 sedrenih slapova i njezine ljepote predstavljaju prirodni krški fenomen koji se preporučuje posjetiti u proljeće i ljeti jer je tada u punom sjaju, a možete se i osvježiti u čistoj vodi. God. 1985. postao je nacionalnim parkom i sedmi je po redu nacionalni park u Hrvatskoj. Poznat je po velikom broju jezera i slapova.

Slika 4. Kupači na rijeci Krki

Izvor: <http://www.hotel-bolero.hr/>, (16. kolovoza 2017.)

Potrebno je napomenuti da je Hidroelektrana Jaruga ispod slapa Skradinskog buka u nacionalnom parku druga najstarija hidroelektrana u svijetu i prva u Europi, sagrađena 28. kolovoza 1895., samo tri dana nakon prve svjetske hidroelektrane na slapovima Niagare. Na području parka otkriveni su tragovi prapovijesne naseljenosti. Na određenim mjestima dopušteno je kupanje (slika 4). „Najposjećeniji dijelovi NP "Krka" su Skradinski buk i Roški slap. Skradinski buk je jedna od najpoznatijih hrvatskih prirodnih ljepota, a čine ga sedrene kaskade, otoci i jezera. Do oba slapa je lako doći, a privlačni su istinskim ljubiteljima prirode, onima koje zanimaju narodni običaji i svima koji žele uživati u ugostiteljskoj i kulturnoj ponudi.“²⁶ Turistička ponuda izrazito je bogata.

²⁶ Nacionalni park Krka, <http://www.npkrka.hr/stranice/sadrzaji/14.html>, preuzeto: 16. kolovoza 2017.

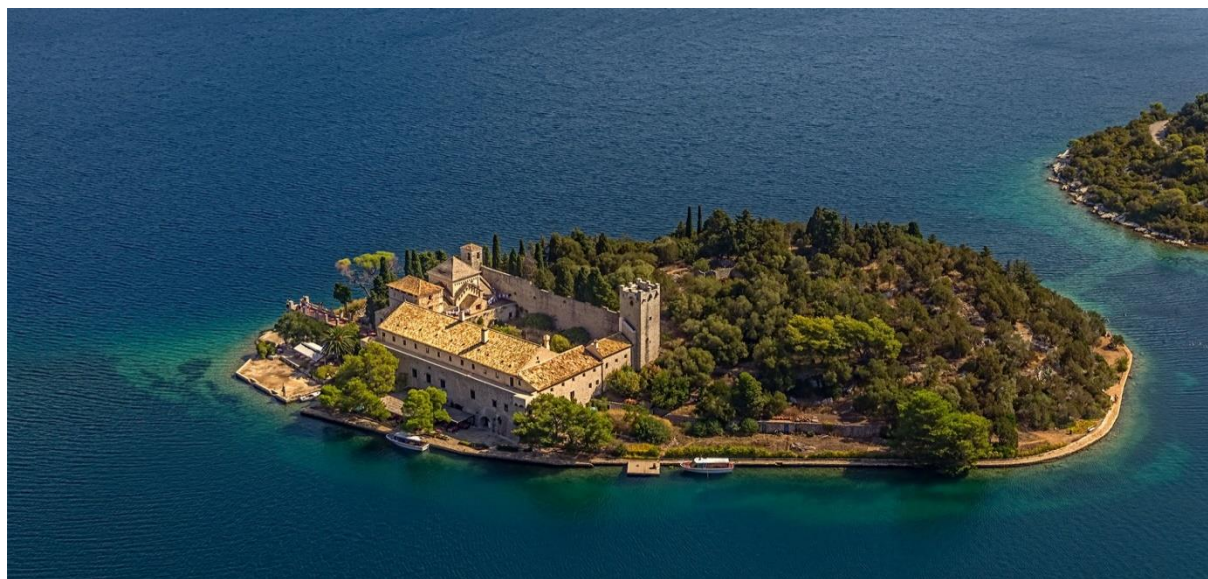
2.5. Nacionalni park Mljet

Nacionalni park Mljet nalazi se na zapadnom dijelu istoimenog otoka. Autohtone šume hrasta crnike i šume alepskog bora prekrivaju više od 90% površine parka, dajući mu posebnu biološku i krajobraznu vrijednost, stoga se otok Mljet često naziva i „zelenim otokom“. Uz brojne uvale, zaljeve i otočiće, park je poznat po dvama slanim jezerima, Malom i Velikom jezeru, koja su morem potopljene krške udoline. Bogata su velikim brojem različitih vrsta riba, rakova, školjkaša i drugih morskih organizama. Vinogradi i polja pod maslinama, koja se na otoku već stoljećima uzgajaju, dodatno povećavaju njegovu krajobraznu raznolikost. Područje parka čini i bogata kulturno-povijesna baština. „U Velikom jezeru nalazi se otočić Sv. Marije s drevnim benediktinskim samostanom i crkvom, utemeljenim još u 12. stoljeću. U naselju Polače nalaze se ostaci ranokršćanske bazilike, rimske palače i termi.“²⁷

Na otočiću Sv. Marije mljetskog Velikog jezera, nalazi se benediktinski samostan sa crkvom Sv. Marije. Sagrađena je u 12. a posvetio ju je papa Inocent III., preko dokumenta koji je izdao. Tada su benediktinci ustrojili samostan prema Pravilu sv. Benedikta i brinuli o njemu dugi niz godina u skladu s prirodom.

²⁷ Zaštita prirode, <http://www.zastita-prirode.hr/Zasticena-priroda/Zasticena-podrucja/Nacionalni-parkovi/Nacionalni-park-Mljet>, preuzeto: 16. kolovoza 2017.

Slika 5. Benediktinski samostan s crkvom Sv. Marije

Izvor: <http://np-mljet.hr/>, 16. kolovoza 2017.

Što se turizma tiče „posjet Nacionalnom parku Mljet moguć je brodskom linijom iz Dubrovnika i s Pelješca te brojnim izletničkim brodovima s Korčule, Hvara i Splita, koji uglavnom pristaju u lukama Polače i Pomena.“²⁸ Može se posjećivati plaže i morske špilje u vožnji kanuom, a za rekreaciju nacionalni park se obilazi biciklima ili planinareći. Naselja Polače i Pomena s jezerima povezuju brojne pješačke staze, a s vrhova Montokuc i Veliki Sladin Gradac se pruža pogled na cijeli nacionalni park, na Pelješac i morsku pučinu sve do Korčule.

2.6. Nacionalni park Risnjak

Smješten je u zaleđu grada Rijeke i kvarnerskog priobalja, na sjeverozapadnom dijelu Gorskog kotara. Posebna obilježja parka su šuma i spomenik prirode hidro geološki - izvor rijeke Kupe. Postoji više od desetak različitih šumskih zajednica i tridesetak ostalih tipova biljnih zajednica.

²⁸ Nacionalni park Mljet, <http://np-mljet.hr/o-parku/>, 16. kolovoza 2017.

Slika 6. Ris, jedna od tri zvijeri na Risnjaku

Izvor: <http://np-risnjak.hr/>, 16. kolovoza 2017.

„Park karakteriziraju različite krške pojave i oblici pa se ispod bujne vegetacije kriju jame, ponikve, škrape. Bujna vegetacija i mnoge geomorfološke raščlanjenosti pružaju utočište velikom broju životinjskih vrsta, posebno ptica. Ovdje su svoje stanište našle i tri velike zvijeri: ris po kojem je Risnjak i dobio ime (sl. 6), vuk i smeđi medvjed.“²⁹

Turizam je dosta razvijen. Nudi se aktivan odmor, koji uključuje promatranje divljači, sportski ribolov, brdski biciklizam ili vožnju kočijom, a u prostoru pansiona Risnjak nalazi se konferencijska sala sa 70-80 sjedećih mjesta u kazališnom postavu, a prostor raspolaže svom potrebnom opremom.

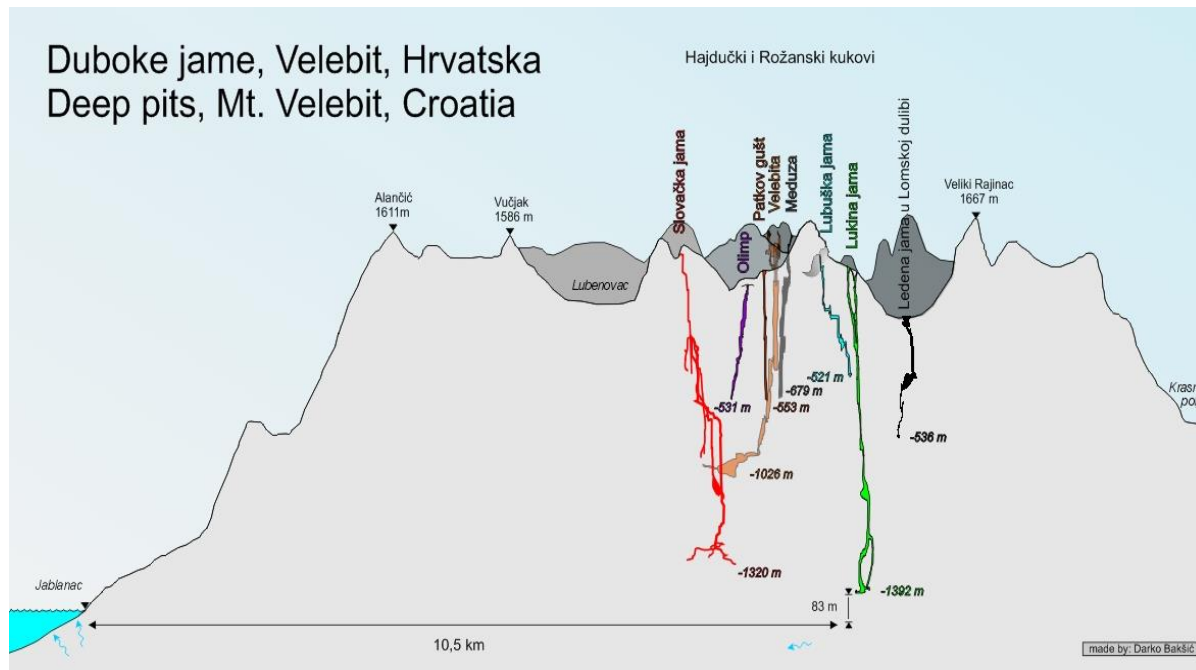
2.7. Nacionalni park Sjeverni Velebit

Sjeverni Velebit je zbog bogate raznolikosti krških oblika, živoga svijeta i krajobraza na malom prostoru proglašen nacionalnim parkom. Ovdje već otprije postoje čak četiri područja s posebnom zaštitom - Strogi rezervat "Hajdučki i Rožanski kukovi", botanički rezervat "Visibaba", nalazište biljnog endema hrvatske sibireje, botanički rezervat "Zavižan-Balinovac-Zavižanska kosa", unutar kojeg se nalazi i spomenik parkovne arhitekture "Velebitski botanički vrt". Velika prirodna atrakcija na Velebitu je oko 300 speleoloških lokacija, do sada otkrivenih, a 98% su to jame koje su

²⁹ Zaštita prirode, <http://www.zastita-prirode.hr/Zasticena-priroda/Zasticena-podrucja/Nacionalni-parkovi/Nacionalni-park-Risnjak>, 16. kolovoza 2017.

tipičan podzemni krški oblik koji ima vertikalni nagib veći od 45%. Tri jame su dublje od 1.000 metara (slika 7) a Lukina jama se svrstava u najdublje na svijetu (1.431 metar).

Slika 7. Velebitske jame

Izvor: <http://speleologija.eu/lukinajama/>, 16. kolovoza 2017.

Na Velebitu se nalaze i očuvane velike šume koje su pogodne kao stanište za zvijeri - medvjeda, vuka i risa. Stvaranjem novih staništa - pašnjaka, lokava i suho zidova, čovjek je u prošlosti uvelike utjecao na izgled krajobraza Sjevernog Velebita stvaranjem Nacionalnog parka Sjeverni Velebit, kao dijela Međunarodnog rezervata biosfere.

Što se tiče turističke ponude Sjeverni Velebit idealno je odredište za sve one koji prednost daju aktivnom odmoru i rekreaciji u netaknutoj prirodi. „Na raspolaganju je preko 30 staza koje vas vode različitim krajolicima te pružaju brojne mogućnosti otkrivanja ovog prostora. Radi lakšeg snalaženja planinarske staze označene su markacijama, a na raskrižjima staza postavljeni su puto-

kazi s potrebnom prosječnom dužinom hoda u satima. Gotovo svaka od staza vodi vas do planinskih vrhunaca koji su ujedno prekrasni vidikovci, kako na more i otoke, tako i na Liku. Postojeće planinarske staze i putovi pogodni su i za ostale aktivnosti kao što su trekning i hiking.³⁰

2.8.Nacionalni park Paklenica

Nacionalni park Paklenica drugi je nacionalni park u Hrvatskoj, proglašen 1949., nekoliko mjeseci nakon proglašenja NP Plitvička jezera. Paklenica je prvi put bila proglašena Nacionalnim parkom još 1929., ali zakonom koji je trebalo revidirati svake godine, a to se nije činilo.

„Nacionalni park Paklenica obuhvaća područje bujičnih tokova Velike i Male Paklenice, kanjone okomito urezane u južne padine Velebita te šire okolno područje. Na relativno malom području nalazi se veliko bogatstvo geomorfoloških oblika, raznolik biljni i životinjski svijet, atraktivni krajobrazi i netaknuta priroda. Na području parka nalazi se oko 90 speleoloških objekata, među kojima se veličinom i bogatstvom podzemnih ukrasa ističu špilja Manita peć i jama Vodarica. Šume pokrivaju dvije trećine površine parka i odlikuju se bogatstvom zajednica.“³¹

U ovom zaštićenom području postoji oko 150 km pješačkih staza i putova (slika 8) , a ujedno se smatra najznačajnijim hrvatskim penjačim centrom, s preko 360 opremljenih i uređenih smjerova, od kojih je najpoznatiji Anića kuk (visina stijene 400 m). Zbog toga su pješačke staze na Paklenici vrlo popularne kod turista koji vole ovu vrstu rekreacije.

³⁰ Nacionalni park Sjeverni Velebit, <http://www.np-sjeverni-velebit.hr/posjeti/ponuda/>, 16. kolovoza 2017.

³¹ Zaštita prirode, <http://www.zastita-priode.hr/Zasticena-priroda/Zasticena-podrucja/Nacionalni-parkovi/Nacionalni-park-Paklenica>, 16. kolovoza 2017.

Slika 8. Pješačke staze na Paklenici

Izvor: <http://www.paklenica.hr/>, 16. kolovoza 2017.

Što se tiče turističke ponude, NP Paklenica nudi posjet Špilji „Manita peć“, Šumarsku kuću, Etno-kuću, Paklenički mlin, Edukacijski centar i Prezentacijski centar.

3. NACIONALNI PARKOVI I NJIHOVA ULOGA U RAZVOJU HRVATSKOG TURIZMA

Turizam se neophodno nameće kao ključni razvojni činitelj koji bitno pridonosi rješenju razvojnih ograničenja Hrvatske, čvrsto se pritom oslanjajući na visoku kvalitetu i izdašnost turističkih resursa, snažno izražen interes turističkog tržišta, napose međunarodnog, te raspoloživu turističku suprastrukturu. Kao direktna posljedica svjetskih kretanja u potražnji, masovni turizam sve više gubi na dinamici u sudaru s nadolazećim individualizmom u izboru tipa destinacije i modela putovanja. Ekologija, kultura, identitet destinacija, aktivan odnos prema odmoru i rekreaciji, novi oblici i sadržaji ponude, tematski parkovi i zdravlje, neki su od trendova u diferenciranju turističkih interesa te odabir turističkog odredišta.

Hrvatska, pa tako i sve njezine receptivne destinacije, uz kvalitetne resurse i geoprometni položaj mogu postati jedno od najatraktivnijih područja za implantaciju novih modela tržišnog razvitka u turizmu Europe i Mediterana. No, hrvatski turizam značajno kvalitativno zaostaje za vodećim receptivnim turističkim zemljama upravo iz razloga što ne valorizira tu prirodnu resursnu osnovu. Jedan od najvećih problema je vidno sezonsko poslovanje, odnosno nemogućnosti da se privuku turisti i izvan turističke sezone. Bitna stavka u unaprijeđenju turizma jest povoljna struktura ponude, praćenje europskih i svjetskih trendova razvoja, uvođenje standardizacije, primjerene organizacije te primjena ekoloških normativa. Prednosti koje neka regija posjeduje trebaju biti usmjerene na kvalitetu i atraktivnost turističke ponude destinacije. U prvi plan postavljaju se prirodne ljepote, klima, kultura i ostale specifičnosti koje karakteriziraju određeno područje.

„Jedna od ključnih uloga turizma temelji se na činjenici: „slobodan i ekološki očuvan turistički prostor danas je, u Europi, rijetko dobro i na njemu će Hrvatska graditi svoju poziciju u međunarodnoj ekonomskoj razmjeni.“³² Turizam predstavlja djelatnost koja se itekako veže uz pojavu zaštićenih područja, no njime se također može ugroziti i narušiti sam izgled takvog dijela prirode, stoga turizam u ovakvim sredinama treba držati pod strogom kontrolom. Zaštićena područja u RH velike su atraktivnosti, sjajan su potencijal za razvoj ekoturizma, održivog lovnog

³² Cetinski., V. (1994), Zaštita okoliša u strategiji razvoja turizma u republici Hrvatskoj, *Gospodarstvo Istre*, no. 1-2, Pula, str. 84.

turizma, seoskog turizma, odmora u planinskim područjima tijekom cijele godine te izletničkog turizma. Prepreka značajnijem razvoju je što područja posebne prirodne vrijednosti nisu pripremljena i opremljena za prihvati i kvalitetan boravak većeg broja gostiju. Razvojem pješačke infrastrukture, sustava označavanja, odmorišnih punktova i adekvatnog prijevoza, značajno bi se unaprijedio turistički potencijal tih područja. Imperativ svakako mora biti stavljen na očuvanje prirode i kontrolu prometa kroz zaštićene predjele.

Područja zaštite okoliša, zaštite prirode, biološke i krajobrazne raznolikosti, prostornog planiranja i zaštitu kulturne baštine u područjima nacionalnih parkova i parkova prirode uređuju mnoge strategije, zakoni i propisi. Najvažniji su Zakon o zaštiti okoliša, Zakon o zaštiti zraka, Zakon o zaštiti prirode, Zakon o prostornom uređenju, Strategija prostornog uređenja RH, Program prostornog uređenja RH, Zakon o šumama, Zakon o vodama, Nacionalna strategija i akcijski plan zaštite biološke i krajobrazne raznolikosti, Nacionalna strategija zaštite okoliša i Nacionalni plan djelovanja na okoliš i drugi.

Plan prostornog smještaja turističkih kapaciteta u zaštićenim dijelovima prirode razlikuje se od turističkih kapaciteta u priobalju ili bilo gdje drugdje u gradovima. Dok se u priobalju pokušava hotele ili restorane postaviti na najatraktivnije, najljepše mjesto, u zaštićenim područjima pristup je u potpunosti drukčiji. Najljepša mjesta koje je priroda „izgradila” trebaju ostati netaknuta i ostaviti ih samoj prirodi da ih oblikuje i daje im izgled, a turistički se kapaciteti smještaju u one zone u kojima se najmanje narušava bogatstvo nacionalnog parka. Smještajni kapaciteti nacionalnog parka trebaju biti takvi da se turista ne potiče na duži boravak, već naprotiv držati se načela da nacionalni park prihvati što veći broj posjetitelja, koji će se u njemu zadržavati što kraće, odnosno onoliko koliko je potrebno za razgledavanje parka. Ne preporučuje se gradnja nikakvih odmarališta u parku ili u njegovoj blizini, stoga što tada posjetitelji nemaju za cilj razgledavanje i učenje o bogatstvu parka nego se zadržavaju radi odmora, a svaki duži boravak u nacionalnom parku predstavlja veći rizik za narušavanje njegovih prirodnih ljepota.

Svi nacionalni parkovi te parkovi prirode idealna su osnovica za unaprijeđenije turizma te primjenjivanja prethodno navedenih osnova za ostvarenje konkurentskih prednosti na europskom turističkom tržištu. U prethodnom se tekstu mogu vidjeti brojni problemi s kojima se susreću nacionalni

parkovi pa se može zaključiti kako i njihova ponuda, kao i ponuda svakog zaštićenog područja, zapravo ima ograničenja u mnoštvu pogleda, no upravo ta ograničenja čuvaju te znatno valoriziraju upravo tu ranije spomenutu bitnu resursnu osnovu, a ujedno stvaraju kvalitetnu i raznoliku ponudu kojom bi trebao biti oduševljen svaki turist koji uživa i vrednuje ljepotu prave, tek malo taknute prirode.

Dakle, turistička ponuda svakog nacionalnog parka mora biti prvenstveno usmjerena k turistima kojima su primarni motivi dolaska u određenu destinaciju, doživljaj koji nije stvorila ljudska ruka već taj doživljaj, koji osim vizualno osjećamo i u psihi, jer nas priroda smiruje, stvorila je priroda sama. To je razlog divljenja ljepoti u koju čovjek nije zadirao.

3.1. Turistička ponuda nacionalnih parkova

Hrvatski položaj na turističkom tržištu bit će povoljniji ako se uspije prilagoditi razvoj s održivošću. Otočni se turizam treba razvijati održivo tako da ne oštećuje okoliš, jer će posljedice osjetiti budući naraštaji. Buduće generacije trebaju imati mogućnost uživanja u blagodatima relativno očuvanog okoliša baš onako kako mi to još imamo, no ako se ne budu pratile smjernice održivog razvoja postoji vrlo velika mogućnost da budući naraštaji neće imati tu priliku. Zato se velika pažnja posvećuje upravo zaštiti očuvanih prirodnih i izvornih ljepota.

Prirodni resursi su još uvijek glavni motivacijski faktor za dolazak i boravak turista u Hrvatskoj. Ekološki aspekt turizma temelji se na očuvanju prirodnih resursa te edukaciji svih sudionika o aspektima, važnosti i primjeni ekoloških načela u turizmu. Takav koncept razvoja turizma teži optimalnom ekonomskom efektu, uz minimalno degradiranje životne sredine. Poštivanje ekoloških standarda se sve više nameće kao trend među turističkom potražnjom.

Turistička ponuda nacionalnih parkova spada u razvoj visokokvalitetnih usluga odmora, rekreacije, zabave i opuštanja uz očuvanje i sprječavanje devastacije prirodnih ljepota. S posebnom brigom i pažnjom naglašen je odnos prema okolišu, jer se samo na taj način može zadovoljiti potrebe sofisticiranih gostiju čija je svijest o očuvanju okoliša na visokoj razini. Pored brige za okoliš, posebna se pažnja posvećuje i kulturno povijesnim vrijednostima kojima nacionalni parkovi

raspoložu i obiluju.

Umjesto već posrnulog masovnog turizma, turistička ponuda se okreće personalizaciji u odnosu s gostima. Zaposleno osoblje u smještajnim objektima, ali i ostalo, odnose se iskreno, prijateljski i iznad svega profesionalno prema gostu, shvaćajući da takav odnos čini temelj kulture gostoprimstva samoga kraja. U smještajnim kapacitetima vlada domaćinska atmosfera, a veliku pozornost poklanja se sitnicama koje uvelike uljepšavaju boravak gosta.

3.2. Turizam i zaštita okoliša

Dvadeset i pet prirodnih materijala svjetski je pokret koji se reflektira i u turizmu. Ako se s jedne strane stavi očuvanje okoliša kao uvjet razvoja turizma, a s druge značajan dio turističke potražnje koji želi i očekuje ekološku komponentu u turističkoj ponudi, dobije se tržišno-ekološka ravnoteža. Ekologija postaje i trend i potreba. Na taj način omogućeno je ne samo očuvanje postojećih, tradicionalno iskorištavanih prirodnih atrakcija, već i intenzivnija turistička valorizacija zaštićenih prirodnih područja i ekološki prihvatljiva poljoprivredna proizvodnja kao dodatno obogaćenje turističke ponude.

Djelovanje u smislu očuvanja ukupne ekološke ravnoteže i razvoj sve popularnijeg ekoturizma kao specifičnog oblika provođenja odmora, ima snažno uporište u održivom razvoju, jednoj od temeljnih odrednica hrvatskog, a i svjetskog turizma. „Primjeri djelovanja u zaštiti okoliša:“³³

- ✓ stavljanje važnih prirodnih područja pod adekvatni stupanj zaštite, što zahtijeva promjenu zakonskog pristupa kroz više ekološke standarde i njihovu strogu kontrolu,
- ✓ na nacionalnoj razini treba ohrabrivati implementaciju standarda “Plave zastave” na način da se djelomično subvencionira dio troškova potrebnih za opremanje plaža do traženog standarda,
- ✓ uključivanje ekologije u program edukacije u turizmu,
- ✓ poticajna sredstva i stimulativni programi za projekte ekološkog turizma.

Vlastiti ekološki kvalitetan prostor postat će bitan i najvažniji pokazatelj životnog standarda i

³³ RH Ministarstvo turizma, *Strategija razvoja Hrvatskog turizma do 2010 godine*, Zagreb, 2003. str. 24.

statusni simbol uopće. Zaštita prirode obuhvaća njezino očuvanje, njegovanje i oblikovanje krajolika sa što raznovrsnijim životnim prostorima, životinjskim i biljnim vrstama i što jačim doživljajem za čovjeka. Pri tome najznačajniji motivi za zaštitu prirode su svakako ekološki, gospodarski, zdravstveni i znanstveno - odgojni razlozi.

Uspostavlja se društvo koje se temelji na ekološkim načelima, organsko jedinstvo bez hijerarhije baziran na uzajamnom poštivanju međuodnosa svih aspekata života. Sve prisutni ekološki problemi ukorijenjeni su u duboke socijalne probleme.

Obale jezera Nacionalnog parka nipošto ne smiju postati gradilišta, kupališta, logorišta i sl. i to u prvom redu naravno zbog onečišćenja jezera. Taj obalni pojas sam sebe reproducira i njeguje, za to se brine priroda, a čovjekov zadatak je samo nadzirati posjetitelje kako ne bi narušili tu prirodnu ravnotežu unutar parka.

„Turizam je postao jedan od najrelevantnijih prostorno-geografskih pojava i uz industrijalizaciju i urbanizaciju jedan od najsnažnijih faktora presije na prostor i najpogibelnijih uzročnika rasprirodnjavanja prirode upravo na ovim područjima gdje je priroda najljepša, najprivlačnija i s turističkog gledišta najvrjednija, ali isto tako i najosjetljivija”.³⁴

Dakle, utjecaj turizma na okoliš ima i pozitivne i negativne aspekte. Pozitivni aspekti očituju se u stimulaciji mjera za zaštitu okoliša, krajolika, divljači te se samom zaštitom prirode čuva i ljudsko zdravlje. Negativni aspekti očituju se u zagađenosti zraka i povećanje buke od motornih vozila, onečišćenju vode, razbacivanju otpadaka, što sve šteti flori i fauni.

„Turizam često nepovoljno utječe na okoliš prekomjernom aglomeracijom ljudi na obalnom području, u šumama i marinama, povećanim izbacivanjem otpadaka, otpadnih voda i smeća, povećanjem kriminala, nedopuštenog prometa i sl. Prema nekim shvaćanjima masovni turizam je u mnogo slučajeva destruktivan prema kulturi i prirodnim resursima.”³⁵

Otočni turizam, naime štetno utječe na okoliš jer onečišćuje more i to dno, površinu i morsku

³⁴ Črnjar, M. (2002), *Ekonomika i politika zaštite okoliša*, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, str. 318.

³⁵ Isto, str. 322.

masu, zrak, kopno gomilanjem otpada, bukom, požarima. Također potiče nekontrolirani ribolov, pljačku podmorskih arheoloških nalazišta i općenito narušavanje ekosustava.

„Turizam, posebice otkada je, i koji je, postao masovan i uniformiran, veliki je „stvaratelj“ i ovih prostorno ekoloških posljedica.”³⁶

- ✓ turizam u sukobu interesa između prirode i čovjeka (putem tržišta, cijena i profita) biva veliki potrošač prirode
- ✓ neplanska urbanizacija i izgradnja pojedinih područja; nesklad turističke suprastrukture i infrastrukture
- ✓ narušavanje autohtonosti ruralne i urbane sredine
- ✓ disharmonija prirodne osnove i hipertrofirane hotelsko-turističke izgradnje
- ✓ zapostavljanje ulaganja u programe revitalizacije prirodne i materijalne osnove i često preferiranje novih investicija
- ✓ negativne i destruktivne posljedice u prometu tijekom putovanja do turističke destinacije i do svog domicila, od crnih bilanci u prometu do ostalih nepovoljnosti i rizika
- ✓ pretjerana izgradnja rezidencijalnih vila ili vikendica na kvalitetnim i drugim prostorima u blizini turističkih i drugih kapaciteta, što još više penetrira i okupira turistički receptivni prostor i stvara neizlječive ekološke i druge probleme
- ✓ bespravna izgradnja različitih objekata
- ✓ povećana opasnost od požara i drugih nepogodnosti
- ✓ neprestano naseljavanje i gradnja različitih vrsta neprimjerenih objekata na ugroženom obalnom i drugom prostoru, što ne odgovara tradicionalnom i autentičnom ambijentu određenog kraja
- ✓ neplanska i pretjerana izgradnja objekata društvenog ili individualnog vlasništva, često ne uzurpiranom zemljištu
- ✓ s razvojem litoralne ekonomike ili ekonomike obalnog područja, dolazi do kolizija i frustracija u eko prostoru u korist industrijskih, a na štetu turističkih programa
- ✓ i pretjerana turistifikacija, kao i monostrukturalni razvoj, nepovoljno utječe na zakonitosti prostorno ekološkog sustava određenog područja

³⁶ Jadrešić, V. (2001), *Turizam u interdisciplinarnoj teoriji i primjeni*, Školska knjiga, Zagreb, str. 30.-31.

- ✓ pretjerana okupacija i izgradnja prostora ugrožava prirodnu osnovu i kvalitetu prostora te stvara opasnost od oskudice i prikraćenosti prostora za generacije koje dolaze (s obzirom na planersko načelo prema kojemu uvijek treba ostaviti oko 30 posto raspoloživog prostora za buduće generacije)
- ✓ turizam stalno i sve više, posebice oblicima turističke urbanizacije i kolonizacije, okupira vitalne kvalitetne prostore na obalnim, otočnim i morskim fasadama, što bitno slabi turistički potencijal i imidž sredine, a svojim ekološkim, ekonomskim, estetskim i etičkim implikacijama na prirodnu i humanitarnu sredinu zna često biti mnogo gori od urbanizacije industrijskih i gradskih aglomeracija na kopnu
- ✓ zbog svoje vremenske i prostorne koncentracije turizam generira opasne ekološke posljedice u atmosferi, na kopnu i vodenim površinama (razna onečišćenja zraka, biološka polucija mora i obale, degradacija terena hodaњem ili prijevoznim sredstvima, stalna i sve brža mobilnost turista, devastacija podmorja, uništavanje vegetacije, problemi odvoda otpadnih voda, saniranje otpada, problemi buke, galame, pijanstva, tučњava, ispušta motornih vozila, ugrožavanja flore i faune, onečišćenje pejzaža i životnih aglomeracija raznim neestetskim objektima i pokretnim predmetima, okupacija prostora automobilima ili plovnim objektima, izgradnja improviziranih i neadekvatnih sadržaja za zabavu i rekreaciju, izgradnja uniformirane betonske i slične, arhitekture, pojava turističkih geta, pojava spomeničkog vandalizma i slično)
- ✓ smanjenje ekološkog senzibiliteta turista i domaćeg stanovništva koje proizlazi iz međusobne raznolikosti pojedine grupacije, a u vezi je s njihovim pojedinačnim i trenutanim interesima
- ✓ turizam je, naposljetku, uzročnik i generator i drugih vidljivih implikacija i posljedica opasnih za razvoj.

Da bi se mogao uspješno razvijati, turizam sam po sebi zahtjeva čist, zdrav okoliš koji će privlačiti turiste, ali problem se očituje upravo u tome da što se turizam više razvija, to se sve više ugrožava zaštita okoliša. Rješenje toga nudi se u obliku održivog razvoja turizma koji će uspostaviti pozitivan odnos između turizma i zaštite okoliša.

Danas se o globalizaciji sve češće raspravlja te postoje oprečna razmišljanja kada je ona u pitanju.

Globalno bi gospodarstvo trebalo steći više bogatstva, povezalo bi sve financijske i industrijske aktivnosti svjetskog tržišta, no kakav utjecaj ono ima na okoliš. Globalizacijski bi proces trebao vrlo vjerojatno pozitivno djelovati na razvoj turizma jer bi nestale mnogobrojne prepreke, no znači li to da će nastati i globalni okoliš. Ukoliko nastane takav, globalni okoliš, znači da će izumrijeti veliki broj biljnih i životinjskih vrsta te će se uništiti veliki prostori.

ZAKLJUČAK

Nekada davno, primitivni čovjek u prirodi je nalazio hranu i sklonište kako bi mogao preživjeti. Današnji čovjek također iz prirode uzima kako bi preživio, no s jednom velikom razlikom. Današnji čovjek teško uočava granicu jer želi zadovoljiti svoje potrebe za udobnijim životom na način da „gospodari prirodom“ umjesto da bude njezin sastavni dio, ono što zapravo jest. Dakle, danas čovjek ozbiljno narušava ravnotežu u prirodi. Nacionalni parkovi predstavljaju kulturni identitet određenog naroda. Ako se prirodi pristupa na osviješten način, ako se dugoročno i na odgovoran način koriste prirodni resursi, može se postići određen odnos čovjeka i prirode, sukladno održivom razvoju.

U tome leži razlog potrebe za sustavnim i zakonom uređenim načinom organiziranja zaštite prirode. Svijest o potrebi zaštite okoliša postupno se kroz povijest razvijala i može se reći kako danas i dostiže relativno zadovoljavajuću razinu, jer se shvaća kako ovim tempom neće ostati ništa za buduće generacije. Zaštićeni dijelovi prirode, među koje spadaju i nacionalni parkovi, imaju veliku socijalnu, odnosno kulturnu, odgojno-obrazovnu, znanstvenu, ekološku, ali i ekonomsku funkciju u društvu, koja se može uočiti ponajviše kroz turizam. Razne vrste selektivnih oblika turizma koriste prirodnu atrakcijsku osnovu nacionalnih parkova kao bazu za ponudu turističkih sadržaja, od šetnje prirodom do avanturističkog turizma, školskih ekskurzija, raznih grupnih i individualnih dolazaka. Prethodna rečenica dokazuje radnu hipotezu. Kvalitetno upravljanje nacionalnim parkovima i dobar sustav kontrole predstavljaju osnovni uvjet za razvoj turizma nacionalnih parkova sukladno održivom razvoju. Nacionalni parkovi su najpoznatija vrsta prirodnih rezervata koje država stavlja pod nadzor kako bi se zaštitila priroda u tom kraju, ali su i jedinstvene cjeline koje osim očuvanja prirode imaju i kulturnu i tradicijsku vrijednost koja je važna zbog očuvanja identiteta u današnjem globaliziranom društvu. Zbog toga nacionalni parkovi imaju i obrazovnu svrhu te je od iznimne važnosti da se mlade ljude obrazuje na način da prepoznaju, vrjednuju i očuvaju svoju prirodnu baštinu za naraštaje koji tek dolaze.

LITERATURA

Knjige:

1. Črnjar, M. (2002), *Ekonomika i politika zaštite okoliša*, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka.
2. Črnjar, M., Črnjar, K. (2009), *Menadžment održivog razvoja*, Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Opatija.
3. Jadrešić, V. (2001), *Turizam u interdisciplinarnoj teoriji i primjeni*, Školska knjiga, Zagreb.
4. Klarić, Z. (2009), *Čudesna prirodna baština Hrvatske*, Tiskara MEIĆ, Zagreb.
5. Vidaković, P. (1997), *Nacionalni parkovi u svijetu*, Fond za stipendiranje mladih za zaštitu prirode i turizam, Zagreb.

Članci:

1. Bulat, Ž. (2012), Institucionalni okvir zaštite prirode u republici Hrvatskoj, *Pravni vjesnik*, god. 28, br. 2., str. 119., 94.-128. <https://hrcak.srce.hr/file/179033>, preuzeto: 8. kolovoza 2017.
2. Cetinski., V. (1994), Zaštita okoliša u strategiji razvoja turizma u republici Hrvatskoj, *Gospodarstvo Istre*, no. 1-2, Pula.

Internet:

1. Croatia top, <http://mail.croatia-top.hr/vijesti/prirodne-ljepote/brijuni>, preuzeto: 14. kolovoza 2017.
2. Državni zavod za zaštitu prirode, <http://www.dzpz.hr/zasticena-podrucja/zasticena-podrucja-u-hrvatskoj/zasticena-podrucja-u-hrvatskoj-nacionalne-kategorije-1137.html>, pristupano: 14. kolovoza 2017.
3. EZadar, <http://www.ezadar.rtl.hr/biznis/2282279/rekord-na-plitvicama-vise-od-12-tisuca-posjetitelja-u-samo-jednom-danu/>, preuzeto: 14. kolovoza 2017.
4. Leksikografski zavod Miroslava Krleže, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=66939>, preuzeto: 2. kolovoza 2017.

5. Nacionalni park Brijuni, http://www.np-brijuni.hr/prirodna_bastina/flora/stara_maslina, preuzeto: 14. kolovoza 2017.
6. Nacionalni park Kornati, <http://www.np-kornati.hr/hr/o-parku/povijest-np-kornati>, preuzeto: 16. kolovoza 2017.
7. Nacionalni park Krka, <http://www.npkrka.hr/stranice/sadrzaji/14.html>, preuzeto: 16. kolovoza 2017.
8. Nacionalni park Mljet, <http://np-mljet.hr/o-parku/>, 16. kolovoza 2017.
9. Nacionalni park Sjeverni Velebit, <http://www.np-sjeverni-velebit.hr/posjeti/ponuda/>, 16. kolovoza 2017.
10. Narodne novine, http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1994_04_30_521.html, preuzeto: 8. kolovoza 2017.
11. Parkovi Hrvatske,
<https://www.parkovihrvatske.hr/documents/20181/311591/Bro%C5%A1lura+Parkovi+Hrvatske/2473adc8-579a-478c-a29e-5a47ccc82792>, preuzeto: 11. kolovoza 2017.
12. Škole.hr, http://www.skole.hr/dobro-je-znati/osnovnoskolci?news_id=3923#mod_news/, preuzeto: 2. kolovoza 2017.
13. Tportal, <https://www.tportal.hr/lifestyle/clanak/i-plitvice-medu-prirodnim-cudima-svijeta-20140717>, preuzeto: 14. kolovoza 2017.
14. Vodič kroz Nacionalne parkove i parkove prirode Republike Hrvatske, <https://www.parkovihrvatske.hr/documents/20181/311591/Bro%C5%A1lura+Parkovi+Hrvatske/2473adc8-579a-478c-a29e-5a47ccc82792>, preuzeto: 11. kolovoza 2017.

Ostalo:

1. Popović, M. (2002), *Prikazi nacionalnih parkova na webu*, Diplomski rad, Geodetski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
2. RH Ministarstvo turizma, *Strategija razvoja Hrvatskog turizma do 2010 godine*, Zagreb, 2003.
3. Stolton S., Dudley N. (2012), *Definicija zaštićenih područja, kategorije upravljanja i vrste uprave prema IUCN-u*, Revidirana verzija objavljena u listopadu 2012., WWF (World Wide Fund for Nature).

4. Vukalović, J. (2016), *Izazovi razvoja ekoturizma*, Diplomski rad, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula.
5. Zavod za razvoj, prostorno planiranje i zaštitu čovjekova okoliša u Rijeci, (1997), *Zaštita prirodne baštine županije primorsko-goranske*, Rijeka.

POPIS SLIKA I TABLICA

Slika 1. Slapovi na plitvičkim jezerima	11
Slika 2. Maslina na Brijunima	15
Slika 3. Kameni križevi na Kornatima.....	17
Slika 4. Kupači na rijeci Krki	18
Slika 5. Benediktinski samostan sa crkvom Sv. Marije	20
Slika 6. Ris, jedna od tri zvijeri na Risnjaku.....	21
Slika 7. Velebitske jame.....	22
Slika 8. Pješačke staze na Paklenici.....	24
Tablica 1. Glavni problemi nacionalnih parkova Republike Hrvatske	7
Tablica 2. Kategorije hrvatskih zaštićenih područja	10

SAŽETAK

Ovaj rad čitateljima želi ukazati na važnost uloge nacionalnih parkova za razvoj turizma Hrvatske, ujedno i potrebu same zaštite okoliša i zaštićenih dijelova Hrvatske. Cilj rada je ukazati na probleme koje stvara razvoj turizma u nacionalnim parkovima, ali i ponuditi rješenja kako bi se turizam nacionalnih parkova razvijao sukladno održivom razvoju.

U ovom se radu obrađuju svi nacionalni parkovi Hrvatske zasebno, a kasnije se ukazuje problematika koja obuhvaća sve zajedno. Dakle, najveća prijetnja devastacije i narušavanja okoliša je turizam. On, čak i u zakonom zaštićenim dijelovima prirode može djelovati porazno. Ipak, kvalitetno upravljanje i kontrola u takvim područjima kao što su nacionalni parkovi, mogu spriječiti negativne aspekte turizma, a ujedno pridonijeti njegovim pozitivnim učincima. Autorica želi naglasiti kako svijest o zaštiti okoliša ipak treba prvenstveno biti u svijesti svakog pojedinca, kako turista tako i lokalnog stanovništva.

Istraživanje je koncipirano u nekoliko cjelina. U uvodu se ukratko opisuje tematika rada, ciljevi i svrha istraživanja. Prvi dio istraživanja definira nacionalne parkove, ističe povijest njihova nastajanja i konkretne probleme nacionalnih parkova u RH. Drugi dio istraživanja uključuje deskripciju svakog nacionalnog parka Hrvatske zasebno. Zadnji dio istraživanja ističe ulogu nacionalnih parkova u razvoju turizma, ukratko iznosi idealnu turističku ponudu nacionalnog parka i dovodi u odnos turizam i zaštitu okoliša.

Ključne riječi: nacionalni park, zaštita okoliša, turizam i turistička ponuda

SUMMARY

This paper wishes to point out to its readers the importance of the role played by the national parks in the development of tourism in Croatia. At the same time, it also wishes to point out the need for environmental protection of Croatia's protected areas. The work's goal is to indicate at the problems that the development of tourism creates in national parks, as well as to offer sustainable development solutions for tourism in national parks.

In this paper all Croatian national parks are first separately studied, following which an examination is made of the problems that concern all of the parks. Conclusively, tourism is what causes the biggest threat to devastation and disturbance of the environment. Even in the areas protected by law it can have dire consequences. However, quality management and control of these areas can prevent the negative aspects of tourism and, at the same time, contribute to its positive effects. The author wishes to emphasize how everybody should be aware of the need for environmental protection, tourists and local residents equally.

The research is organised in several sections. The introduction briefly describes the paper's theme, goals and purpose. The first part of the research defines national parks, describes the history of their formation and the specific problems of Croatian national parks. The second part includes a detailed description of every Croatian national park. The third and last part highlights the national parks' role in tourism development, briefly talks about an ideal touristic offer of a national park and discusses the relationship between tourism and environmental protection.

Key words: national park, environmental protection, tourism and touristic offer

Franka Strmotić-Ivančić, prof.